

**Інститут психології імені Г.С. Костюка
НАПН України**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ:

**Збірник наукових праць Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України**

Том XII

ПСИХОЛОГІЯ ТВОРЧОСТІ

Випуск 25

Київ – 2019

ISSN 2072-4772

Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – К.: Видавництво «Фенікс», 2019. – Т. XII. Психологія творчості. – Випуск 25. – 304 с.

Головний редактор

дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор

С. Д. Максименко

Заступник головного редактора: дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор **Н. В. Чепелева**

Відповідальні секретарі: канд. психол. наук, ст.н.с. **Н. В. Слободяник** (друкована версія), канд. психол. наук, ст.н.с. **О. Л. Вернік** (електронна версія).

Редакційна колегія:

Моляко В. О., дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Карамушка Л. М.**, член-кореспондент НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Смульсон М. Л.**, член-кореспондент НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Кокун О. М.**, доктор психол. наук, професор; **Максимова Н. Ю.**, доктор психол. наук, професор; **Піроженко Т. О.**, доктор психол. наук, професор; **Швалб Ю. М.**, доктор психол. наук, професор; **Музика О. Л.**, канд. психол. наук, професор; **Кісарчук З. Г.**, канд. психол. наук, ст.н.с.; **Терещук А. Д.**, канд. психол. наук, ст.н.с.

Члени міжнародної редакційної колегії:

Антон Фабіан, професор, доктор габілітований, завідувач кафедри соціальної роботи, Університет Павла Йозефа Шафарика в Кошицях (Словаччина); **Марек Палюх**, професор надзвичайний, доктор габілітований гуманітарних наук, завідувач кафедри соціальної педагогіки в Інституті педагогіки Жешівського університету (Польща); **Євген Глива**, професор, доктор філософських наук з психології, іноземний член НАПН України, (Австралія); **Роман Трач**, професор, доктор філософських наук, іноземний член НАПН України (США); **Альфред Прітц**, професор, доктор з психології та педагогіки, ректор університету ім. Зігмунда Фрейда (Австрія).

Редакційна рада тому: **Моляко В. О.** (відповідальний редактор), академік НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Мициха Л. П.**, доктор психол. наук, професор; **Мойсеєнко Л. А.**, доктор психол. наук, професор; **Москаленко В. В.**, доктор філос. наук, професор; **Симоненко С. М.**, доктор психол. наук, професор; **Чернобровкін В. М.**, доктор психол. наук, професор; **Костюченко О. В.**, доктор психол. наук; **Третьак Т. М.**, кандидат психол. наук; **Ваганова Н. А.**, кандидат психол. наук; **Гулько Ю. А.**, кандидат психол. наук, **Латиш Н. М.**, кандидат психол. наук; **Шепельова М. В.**, кандидат психол. наук (відповідальний секретар тому).

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.
(протокол № 8 від 27.06.2019 р.)*

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 17847-6693ПР від 10.06.2011*

*Збірник внесено до Переліку наукових фахових видань України в галузі психологічних наук
(Наказ МОН України № 1021 від 7.10.2015 р.)*

© Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2019

© В.О. Моляко, 2019

ЗМІСТ

Моляко В. О.

ФУТУРОЛОГІЧНА МЕТОДОЛОГІЯ Г.С. КОСТЮКА
У ДОСЛІДЖЕННЯХ РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (І) 6

Березова Л. В.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТРАТЕГІЙ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ
СТУДЕНТАМИ КОНСТРУКТИВНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАДАЧ 16

Біла І. М.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ
ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ 26

Боровицька О. М.

ПРИНЦИП ЗВОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ В ПРОЦЕСІ
ТВОРЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ 35

Ваганова Н. А.

РОЗУМІННЯ В СТРУКТУРІ МИСЛЕННЄВИХ ПРОЦЕСІВ 48

Виноградова В.Є.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ
У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ 55

Гуд Г. О.

РІВНЕВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРОЯВУ ТРИВОЖНОСТІ У МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ: ЕМПІРИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ 64

Гудінова І.Л.

КРЕАТИВНИЙ КОНСПЕКТ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ГЛИБОКОГО
ТА ПОВНОГО РОЗУМІННЯ НАВЧАЛЬНОГО ТЕКСТУ 76

Гулько Ю. А.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ
В СИТУАЦІЯХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ 84

Данилевич Л. А.

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ
В СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ 93

Девіс Л. А.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ ТА ВЗАЄМОДІЇ
ДІТЕЙ З ДОРОСЛИМИ У РІЗНИХ УМОВАХ ВИХОВАННЯ 102

Діхтяренко С. Ю.

ДО ПРОБЛЕМИ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ 110

Кириченко В. В. СТРАТЕГІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ОСОБИСТІСНОГО СВІТОСПРИЙНЯТТЯ	119
Кормишев М. В. ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ СПІВПРАЦІ З ОДНОЛІТКАМИ В УМОВАХ ДЕПРИВАЦІЇ СІМЕЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ	127
Костюченко О. В. ТВОРЧІ АСПЕКТИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ПРОЕКТНИХ ОБРАЗІВ У ДИЗАЙН-СЕРЕДОВИЩІ	135
Латиш Н. М. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	146
Мазяр О. В. ПАТОЛОГІЧНА СТРАТЕГІЯ: СУБОСОБИСТІСНИЙ ПІДХІД	155
Максьом К. В. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПІДЛІТКОВОМУ ТА ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ	164
Мирошниченко С. О. СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МИСЛЕННЯ ПРАКТИЧНИМИ ПСИХОЛОГАМИ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЯХ.....	171
Мойсеєнко Л. А., Витвицька О. М., Кулініч Г. М. СТРАТЕГІЯ РЕКОНСТРУЮВАННЯ ЯК МИСЛЕННЄВИЙ МЕХАНІЗМ РОЗУМІННЯ ТВОРЧИХ МАТЕМАТИЧНИХ ЗАДАЧ	182
Москаленко В. В. ОСОБЛИВОСТІ КОНАТИВНОГО КОМПОНЕНТУ ОБРАЗУ «ЕКОНОМІЧНО УСПІШНОЇ ЛЮДИНИ» СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	193
Москаленко В. В., Максьом К. В. ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ХАРАКТЕРИСТИКА ФЕНОМЕНУ ТА ЙОГО СТРУКТУРНІ СКЛАДОВІ	203
Мусіяка Н. І. МАКРОГЕНЕЗА СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ОСОБИСТІСНОЇ ДЕТЕРМІНАНТИ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ.....	211
Невмержицький В. М. ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	221

<i>Подшивайлов Ф. М., Подшивайлова Л. І.</i> ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ- ПСИХОЛОГІВ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)	231
<i>Примачок Л. Л.</i> ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	243
<i>Савельєва Ю. С.</i> ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ЖІНКИ В ЕКСТРЕМАЛЬНІЙ СИТУАЦІЇ, ЗУМОВЛЕНІЙ ПЕРЕДЧАСНИМ НАРОДЖЕННЯМ ДИТИНИ	254
<i>Симоненко С. М.</i> ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ОСОБИСТОСТІ ЯК СУБ'ЄКТА ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	260
<i>Третьак Т. М.</i> ТВОРЧЕ МИСЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ	272
<i>Шепельова М. В.</i> ВПЛИВ ОСОБИСТІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК НА ХУДОЖНІ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ У СПРИЙМАННІ ТВОРІВ ЖИВОПИСУ	281
НАШІ АВТОРИ	297
OUR AUTHORS	300

individual, promote self-development, of human interaction with communication, development of communicative abilities and skills of the individual, the solution internally personal problems and conflicts. Especially important is the experience of interpersonal communication for psychologists. Such people need a high level of communicative competence, which includes not only the possession of the technology to communicate with people, but also the personal commitment to professional communication, mastering the skills of self-exposure to other people, interpersonal perception and evaluation. In order to study the communicative competence of ascertaining psychologists conducted an experiment. The basis for the study was Uman State Pedagogical University named after Pavlo Ticino. The sample totaled 225 people - students of the specialty "Practical Psychology".

Key words: communicative competence, communication skills, sociability.

Отримано 22.05.2019

УДК 159.922

Кириченко Віктор Васильович

СТРАТЕГІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ОСОБИСТІСНОГО СВІТОСПРИЙНЯТТЯ

Кириченко В. В. Стратегіальна організація особистісного світосприйняття.

В статті представлено теоретико-методологічний аналіз проблеми дослідження особистісного світосприйняття в умовах інформаційного суспільства. Визначено основні стратегії особистісного світосприйняття та розроблено принципову схему конструювання опитувальника дослідження особистісного світосприйняття в умовах примусової ідентифікації. Проаналізовано місце та значення творчості як адаптивного механізму пристосування особистості до соціального середовища.

Ключові слова: пізнання світу, інформаційне суспільство, поетичне світосприйняття, стратегія особистісного світосприйняття.

Кириченко В. В. Стратегіальная организация личностного мировосприятия.

В статье представлены теоретико-методологический анализ проблемы исследования личностного мировосприятия в условиях информационного общества. Определены основные стратегии личностного мировосприятия и разработана принципиальная схема конструирования опросника исследования личностного мировосприятия в условиях принудительной идентификации. Проанализированы место и значение творчества как адаптивного механизма приспособления личности к социальной среде.

Ключевые слова: познания мира, информационное общество, поэтическое мировосприятие, стратегия личностного мировосприятия.

Постановка проблеми. Взаємодія особистості з оточуючим світом являє собою складний процес аналізу різнорідної інформації, яке людина отримує здебільшого не через органи відчуттів та процеси сприймання, а через пряму чи опосередковану взаємодію з інформаційним контентом, який вміщує у себе знання про світ. Ставлення до інформації залежить від того, яку рольову позицію займає особистість у момент мовлення та у ролі кого знаходиться комунікатор, який транслює інформаційний зміст. Знання про світ включають у себе не тільки об'єктивні факти, зафіксовані властивості та

емоційні реакції, що виникають у результаті взаємодії зі світом, вони включають у себе оціночний компонент індивідуальної та суспільної важливості інформації у культурній системі рольової репрезентації особистості. У кожній окремій ситуації суспільної життєдіяльності пересічна особистість використовує певну суспільно доцільну стратегію взаємодії зі світом та знаннями про цей світ, яка є результатом формування адаптивно-доцільної поведінки особистості та пристосування до соціального середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суть людського (суто людського) пристосування до умов зовнішнього середовища полягає у тому, що і середовище і суб'єкт адаптації перебувають у відносно нестійких умовах – умовах постійного розвитку. Якщо фізичне середовище може умовно може бути статичним та до гомеостатичних умов можна розвинути систему в межах декількох поколінь, соціальне – вимагає неодноразової адаптації в межах покоління. Тварини пристосовуються до умов навколишнього середовища за допомогою біологічної організації, людська адаптація досягається за допомогою родово-специфічної не біологічної організації, а саме – культури та основного механізму її створення – творчості (С.В. Лур'є) [4]. Творчість є видом людської активності що, дозволяє не лише вибірково реагувати на сигнали середовища, але й перероблювати їх, взаємоузгоджувати та вибірково реагувати. В.О. Моляко розглядає творчу діяльність як таку, «що виражає вищий ступінь розвитку, підготовленості до конкретних вдів діяльності й до життя загалом, до зміни стилів поведінки, до пошуку виходів із кризових ситуацій, до найбільш конструктивного раціонального прийняття рішення у складних та екстремальних умовах» [7, с. 20]. У межах творчої конструктології, творчість розглядається як спосіб активного пристосування до середовища. Для збереження функціонування соціальної системи необхідно досягти максимальної групової однозначності у сприйнятті об'єктів соціальної реальності, проте, це консервує суспільні відносини та унеможливорює розвиток як такий. «Обдарованість як системне утворення особистості є координатором, регулятором, стимулятором творчої діяльності, сприяє знаходженню таких рішень, які дають можливість людині краще пристосовуватися до оточуючого світу, оточення, іншим людям та до самого себе. Обдарованість – це свого роду міра генетичної та досвідно закладеної можливості людини адаптуватися до життя» [6, с.87]. В умовах інформаційного суспільства пізнання світу детермінується соціальним середовищем зовні, яке на рівні державної організації розставляє пріоритети пізнання, формує певні контекстуальні підвалини взаємодії зі світом, ціннісні уподобання колективного характеру та систему мотивації. Вирватися з цього полону соціальної детермінації досить важко для пересічної людини, тому пізнання світу, незважаючи на видиму соціальну суб'єктивацію цього процесу, стає дедалі пасивним, який не вимагає активного пізнання у широкому розумінні цього процесу а тільки прийняття істинності фактів, що підпорядковані загально-прийнятим моделям сприймання. Пізнання світу стає дедалі складнішим оскільки збільшуються до глобальних масштабів його рамки. В.С. Бакіров у своїй роботі піднімає

проблему індивідуальної свободи в умовах постіндустріального суспільства. Свобода вибору та суб'єктна ініціація процесу пізнання є ніщо іншим як ілюзією, яка підтримує внутрішнє відчуття свободи людини. Те, на що звертає увагу пересічна людина, які висновки вона робить на основі сприйнятих фактів та яке ставлення у неї виникає до об'єктів соціального пізнання є результатом зовнішньої маніпуляції суспільства, яке зацікавлене у стійкості та однорідності уявлень більшості про світ та його будову [2]. У сучасному інформаційному суспільстві в силу необхідності постійно перероблювати значні масиви інформації зникає культура заперечення фактів, перевірки її істинності. Мислення людини відбувається в умовах готових інтерпретацій подій та явищ з позиції «ми» в силу чого знижується можливість сприймати оточуючий світ з позиції «я» та суперечити колективній парадигмі сприйняття світу. В сучасному інформаційному суспільстві культивується культура сприйняття світу з позиції «ми», яка визначає специфічне стратегіальне налаштування особистості відносно інформаційного контенту.

Формулювання цілей статті. У роботі здійснюється теоретико-методологічна концептуалізація проблеми особистісного світосприйняття у межах концепції стратегіального підходу до вивчення творчої діяльності В.О. Моляко. Здійснюється аналіз предметного поля проблеми та висуваються робочі дефініції дослідження стратегії сприйняття інформаційного контенту та формування картини світу. Розкрито принципи конструювання опитувальника вивчення стратегіальних особливостей особистісного світосприйняття.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Творча варіативність дозволяється у невеликому діапазоні можливих відхилень переробки інформації: у результаті «пасивні» та «активні» способи сприйняття світу мають прийти до певного стабільного результату. У роботі «Соціальне конструювання реальності» (вид 1995) П. Бергер та Т. Лукман вперше було порушено проблему інтерналізації соціального пізнання та розкрито змістово-процесуальні механізми конструювання картини світу на основі тих ролей, які виконує індивід [3]. Індивідуальні змістовні компоненти картини світу завжди опосередковані рамками ролей, межами допустимого та не допустимого у спільній картині світу «ми», ставленням до нього з точки зору опозиції «вони». Це досягається через доступу до системи спільної практики, яка як в сучасному та історичному контексті, формує певне ставлення до світу, знання про нього відповідно до певного історичного та суспільного досвіду взаємодії. На сучасному етапі функціонування суспільства, на думку А.Г. Асмолова, відбувається поступовий відхід особистісного світосприйняття від сенсорної об'єктивації до суспільного узагальнення та схвалення. Цінності речам, подіям, фактам, закономірностям та іншим елементам колективної та індивідуальної картини світу задають не досвід практичної діяльності індивіда чи групи а колективна ідеологія, яка налаштовує на пізнання світу у певному ціннісно-мотиваційному руслі (А.Г. Асмолов «Культурно-історична психологія та конструювання світів») [1]. Тому у межах одного фізичного простору можливе існування різноманітних за семантичною

організацією світів. Природа людського світосприйняття завжди тяжіє до константності та однорідності аналізу типових за своїм змістом ситуацій, що зумовлює певну стратегіальну ригідність у пересічних споживачів відносно нового досвіду. Пересічна людина оцінює новий досвід відносно попереднього, намагається пристосувати його до тих інструментів пізнання, які зазвичай використовує у повсякденному житті. Одним зі способів організації особистісного світосприйняття є формування індивідуального когнітивного стилю як способу унормування того досвіду, який людина отримує у щоденному житті.

Когнітивний стиль є індивідуальним інструментом пізнання світу людиною, він відображає усталені способи життєдіяльності особистості та взаємодії з іншими суб'єктами соціальних відносин. Поняття стратегії стосується соціальної кон'юнктури пізнання оточуючої дійсності, у нашому розумінні більш широким, оскільки соціальні умови розвитку особистості, підпорядковані спільній системі цінностей «ми» та домінують над індивідуальними цінностями і соціальними установками «я». Міра когнітивного потенціалу людини, ступеню «широти» чи «обмеженості» світу залежить від того у межах якої культури вона розвивалася, а отже напругу пов'язана з ресурсами соціального середовища і опосередковано з потенціалом людини. Стратегія пізнання світу, у межах концепції творчого світосприйняття в В.О. Моляко виконує функцію внутрішнього фільтра, який перетворює об'єкти зовнішнього світу у внутрішні образи. «Усі зовнішні (а при самосприйнятті – і внутрішні) об'єкти, ознаки, деталі, системи тощо сприймаються через конкретні фільтри «знання» (суспільного знання – авт.) і на практиці автоматично розкодуються (тут ми не говоримо про адекватність та ступінь розкодування), опираючись на стратегіальну організацію творчої системи психіки» [5, с.7]. Творчість розглядається не як вищий ступінь активності людини, а край необхідний адаптивний механізм в умовах сьогодення. Однією з ознак творчо-обдарованої особистості (та відмінністю від пересічних людей) є можливість до стратегіальної організації діяльності, а не тактичного розв'язання окремих ситуацій. У сучасних умовах «потоковості» інформаційного простору та свідомості, яка реагує на зміни інформаційного простору, певним чином регулює поведінку особи чи соціальної групи, не можливо обійтися без стратегіальної організації взаємодії зі світом. Оскільки здатність до творчої діяльності властива не усім членам глобального чи більш-менш культурно чи територіально відокремленого культурного середовища, функцію «стратегіального організатора» світосприйняття виконує суспільне середовище в особі «знеособленого ми». Лише люди з достатнім творчим потенціалом та статусною позицією, яка вибудовується на основі реальних досягнень особистості, може пропонувати у кожній окремій ситуації пізнання світу власну стратегію, у інших випадках, і що характерно для більшості – ця стратегія є наперед визначеною в кожній окремій ситуації пізнання, де індивід змушений діяти відносно тієї ролі яку він виконує та яку йому нав'язує суспільство.

Як показують результати досліджень В.М. Чернобровкіна, С.М. Симоненко, Л.Г. Чорної, виконаних у межах наукової школи В.О. Моляко,

пересічні люди не схильні до стратегіальної лабільності і у більшості ситуацій професійного чи соціально-побутового характеру використовують перевірені суспільною та індивідуальною практикою способи вирішення завдань [8]. Стабільність та розміреність життєдіяльності суб'єкта соціальних відносин залежить від того наскільки ефективною виявиться стратегія у кожній окремій ситуації розвитку. У дослідженнях В.О. Моляко кожна окрема стратегія та тактика у процесі вирішення виробничого завдання конструктором призводить до абсолютно іншого результату, кінцевого продукту, який може мати суспільну користь (чи індивідуальну), а може і призвести до непередбачуваних, катастрофічних наслідків [9]. Стратегія світосприйняття має взаємоузгоджуватися з рольовою позицією реципієнта і комунікатора та з метою уніфікації суспільного бачення подій, які мають суспільне значення (стосуються кожного, або мають стосуватися) має бути спільною для усіх пересічних членів спільноти. Через засоби масової культури, які популяризують суспільно-прийнятні моделі сприймання, відбувається процес колективної обробки інформації та вираження колективного ставлення до неї (Рис. 1.).

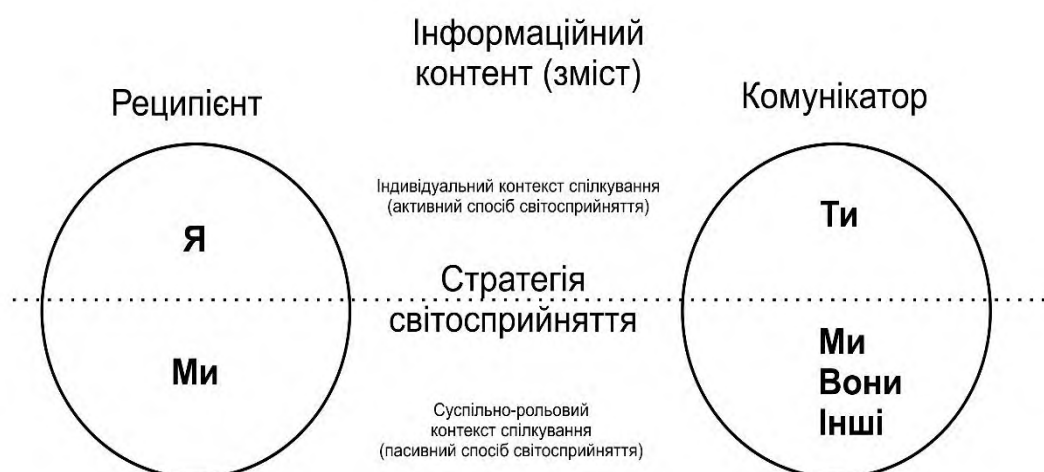

Рис.1. Рольовий та індивідуальний контекст інформаційної діяльності особистості

Відбувається підміна результатів (якщо такі існують) індивідуальної мисленнєвої діяльності на результати колективної, які є, по перше суспільно схваленими, по друге не вимагають від людини залучення додаткових психічних ресурсів для якісного аналізу інформації. Держава (суспільство) відіграє функцію колективного інтерпретатора знань – виконує функцію аналізу та переробки знань, фактів, подій, вчинків тощо. У його межах індивідуальна творчість підмінюється колективною, єдино що може зробити пересічний суб'єкт соціальних відносин у цьому випадку приймати – рішення про прийняття колективного пояснення на рівні власної картини світу (найбільш пасивний проте безпечний спосіб життєдіяльності) чи вступати у полеміку з середовищем, провокуючи певні санкції відносно власної персони. Яким би демократичним не було суспільство, і як би воно ліберально не ставилося до

проявів індивідуального бачення оточуючого світу, «інакшомислення» завжди провокувало суспільну агресію та персональні санкції. Якщо суб'єкт соціальних відносин функціонує в певному соціально-культурному осередку, користується благами та ресурсами – він мусить підпорядковуватися його правилам, приймати колективну точку зору, загальне бачення. У інших випадках суспільство буде розглядати такого члена у якості «вірусу», який може знищити суспільну систему відносин. Індивідуальний контекст світосприйняття можливий лише в умовах інформаційної взаємодії на рівні «я-ти», який позбавлений контекстуальних викривлень об'єктивного змісту. Відмова особистості використовувати рольові моделі сприйняття є небезпечною для суспільства у масовому варіанті використання – вона однозначно призведе до різнорідно сприйняття та виникнення на фоні цього проблем соціальної комунікації, інтеракції та перцепції. З іншого боку, з метою збереження потенціалу розвитку культури, суспільство допускає певний відсоток «інакомислячих». Творчо обдаровані люди позбавлені тягаря «масовості» у сприйнятті реальності та здатні до індивідуального аналізу змісту інформації.

Стратегія світосприйняття визначає базове налаштування особистості на аналіз і обробку інформації та реалізується у подальшому у конкретних когнітивно-поведінкових тактиках. Опираючись на методологію наукової школи В.О. Моляко, ми визначили, поняття стратегії описує не лише здатність прогнозувати, планувати та організовувати діяльність. Воно, скоріше, стосується готовності до неї (діяти, мислити, перетворювати); наявності у суб'єкта діяльності особистісних ресурсів (умінь, здібностей, таланту) до її здійснення. За визначенням.

Нами було виокремлено чотири основні стратегії взаємодії особистості з іншими суб'єктами соціальних відносин в основі яких лежать особливості рольової позиції адресата та мовця:

- **стратегія сегрегації** – передбачає повне дистанціювання суб'єкта від інформації, заперечення існування факту, пошуках альтернативного бачення події, явища (як правило загальноприйнятого). Вона проявляється у рольовій системі стосунків, де адресат повідомлення знаходиться у системі відносин «вони», які сприймаються у якості ворога.

- **стратегія ексклюзії** – передбачає знецінення повідомлення та винесення його за межі життєвого контексту «ми»; явища та події, з якими пов'язаний інформаційний зміст не знаходять належної підтримки серед представників територіального об'єднання «ми».

- **стратегія інтеграції** – це включення інформаційного контенту «вони» до картини світу «ми», інформація має доповнюючий характер, а новий інформаційний зміст не повинен суперечити усталеній картині світу та його організаційній структурі.

- **стратегія інклюдії** – передбачає рівноправне існування інформаційного контенту, який має відношення як до контексту суспільно діяльності «ми» так і «вони», не передбачає конфронтаційного порівняння та заперечення, а також цілеспрямованого виправдання нової інформації. Ця стра-

тегія дає можливість досягти світоглядного плюралізму та забезпечує існування альтернативної (іншої) моделі світу.

На основі запропонованої стратегіальної моделі особистісного світосприйняття нами був розроблений опитувальник, який включає у себе питання соціально-побутового характеру та дає можливість змінювати рольову позицію адресата повідомлення відповідно до завдань дослідження (Таблиця 1.). Текст опитувальника включає у себе 20 питань, які стосуються соціально-побутових питань, вони не пов'язані з реальними фактами для того, щоб уникнути об'єктивності відповідей та зафіксувати стратегіальні відмінності особистісного світосприйняття відповідно до тієї ролі (примусової ідентифікації) у якій у момент мовлення знаходиться досліджуваний (рефлексує свою співучасть у певному груповому об'єднанні «ми»).

Таблиця 1.

Приклад типового запитання опитувальника вивчення стратегії особистісного світосприйняття

Питання	Варіанти відповіді
(Жінки ¹) вважають, що потрібно стежити за своєю зовнішністю, правильно харчуватися, мати здоровий сон та регулярно відвідувати лікаря	стратегія сегрегації (заперечення змісту) а) (чоловіки) не поділяють думку жінок
	стратегія ексклюзії (власний альтернативний зміст) б) (чоловіки) вважають, що потрібно займатися спортом, багато подорожувати та дихати свіжим повітрям
	стратегія інтеграції (доповнення змісту) в) (чоловіки) поділяють думку жінок, проте вважають, що окрім цього варто мати фізкультурну активність та регулярно займатися сексом
	стратегія інклюзії (включення змісту) г) (чоловіки) не заперечують думку жінок та вважають, що вона має право на існування

У лоні інформаційної культури як продукту глобальної активності особистість змушена здійснювати постійне орієнтування у інформаційному контенті, який продукується цією культурою та її носіями. В умовах динамічної ідентифікації виникає необхідність постійного пошуку того інформаційного простору, який відповідає базовим уявленням про світ колективної більшості «ми». **Стратегія взаємодії з інформаційним простором – це налаштування особистості щодо інформаційного контенту, який залежить від того, яку рольову позицію займають реципієнт та комунікатор у межах конкретного часово-просторового континууму.** Оскільки динамічними є не лише умови зовнішнього середовища: соціокультурні, політичні, економіко-технологічні, а й бачення суб'єкта соціальний відносин свого місця і ролі у со-

¹ Ідентифікація адресата мовлення змінюється відповідно до завдань дослідження

ціальній системі, ставлення до інформації постійно змінюється, що проявляється у використанні специфічних стратегій взаємодії особистості з інформацією.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Стратегіальна готовність до взаємодії з інформаційним простором формується у процесі соціалізації особистості та включення її у систему інформаційних зв'язків того територіально-культурного осередку з яким вона себе ідентифікує у певний момент часу. Перед тим як «пускати знання» у персональну картину світу особистість здійснює орієнтування у тому, кому належать ці знання і у яких стосунках знаходиться групове об'єднання та «ми» та індивідуальне «я» з цим суб'єктом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Асмолов А. Г.* Культурно-историческая психология и конструирование миров / А.Г. Асмолов. – Москва-Воронеж, 1996. – 768 с.
2. *Бакиров В. С.* Социальное познание и общение в постиндустриальном мире / В. С. Бакиров // Научно-практический журнал *Філософія людського спілкування*. Філософія, психологія, соціальна комунікація. – № 1. – 2009. – С. 19-27.
3. *Бергер П.* Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман. – М.: «Медиум», 1995. – 323 с.
4. *Лурье С. В.* Психологическая антропология: история, современное состояние, перспективы: Учебное пособие для вузов / С.В. Лурье. – 2-е изд. – М.: Академический проект: Альма Матер, 2005. – 624с. – («Gaudeamus»).
5. *Моляко В. А.* Исходные предпосылки построения концепции творческого восприятия // *АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ : Проблеми психології творчості : Збірник наукових праць* / [За ред. В.О. Моляко]. – Т.12. – Вип.8. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 7-16.
6. *Моляко В. А.* Проблемы психологии творчества и разработка подхода к изучению одаренности / Валентин Алексеевич Моляко // *Вопросы психологии*. – 1994. – С.86-95.
7. *Моляко В. О.* Творчий потенціал людини як психологічна проблема // *Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень* / За ред. В.О.Моляко, О.Л.Музики / В.О.Моляко / Валентин Олексійович Моляко, Олександр Леонідович Музика. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – С.13-21.
8. *Стратегії творчої діяльності: школа В.О.Моляко* / [за заг. ред. В.О. Моляко]. – К.: Освіта України, 2008. – 702 с.
9. *Творча діяльність в ускладнених умовах* / В. О. Моляко, А. Б. Коваленко, Л. А. Мойсеєнко, В. А. Семиченко, Т. М. Третяк та ін. / [за загальною редакцією В. О. Моляко] – К. : Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2007. – 308 с.

REFERENCES TRANSLITERATED

1. *Asmolov A.G.* Kul`turno-y`story`cheskaya psy`xology`ya y` konstruy`rovany`e my`rov / A.G. Asmolov. – Moskva-Voronezh, 1996. – 768 s.
2. *Baky`rov V. S.* Socy`al`noe pozny`e y` obshheny`e v posty`ndutry`al`nom my`re / V. S. Baky`rov // *Naukovo-prakty`chny`j zhurnal Filosofiya lyuds`kogo spilkuvannya*. *Filosofiya, psy`xologiya, social`na komunikaciya*. – # 1. – 2009. – S. 19-27.
3. *Berger P.* Socy`al`noe konstruy`rovany`e real`nosty`. *Traktak po socy`ology`y` znany`ya* / P. Berger, T. Lukman. – M.: «Medy`um», 1995. – 323 s.
4. *Lur`e S.V.* Psy`xology`cheskaya antropology`ya: y`story`ya, sovremennoe sostoyany`e, perspekty`vy: *Uchebnoe posoby`e dlya vuzov* / S.V. Lur`e. – 2-e y`zd. – M.: *Akademy`chesky`j proekt: Al`ma Mater*, 2005. – 624s.
5. *Molyako V.A.* Y`sxodny`e predposylky` postroeny`ya koncepsy`y` tvorcheskogo vospri`yaty`ya // *Aktual`ni problemy` psy`xologiyi : Problemy` psy`xologiyi*

- tvorchosti : Zbirny`k naukovy`x prac` / [Za red. V.O. Molyako]. – T.12. – Vy`p.8. – Zhy`tomy`r : Vy`d-vo ZhDU im. I. Franka, 2009. – S. 7-16.
6. Molyako V.A. Problemy psy`xology`y` tvorchestva y` razrobotka podxoda k y`zucheny`yu odarennosty` / Valenty`n Alekseevy`ch Molyako // Voprosy psy`xology`y`. – 1994. – S.86-95.
 7. Molyako V.O. Tvorchy`j potencial lyudy`ny` yak psy`xologiczna problema // Zdibnosti, tvorchist`, obdarovanist`: teoriya, metody`ka, rezul`taty` doslidzhen` / Za red. V.O.Molyako, O.L.Muzy`ky` / V.O.Molyako / Valenty`n Oleksijovy`ch Molyako, Oleksandr Leonidovy`ch Muzy`ka. – Zhy`tomy`r: Vy`d-vo Ruta, 2006. – S.13-21.
 8. Strategiyi tvorchoyi diyal`nosti: shkola V.O.Molyako / [za zag. red. V.O. Molyako]. – K.: Osvita Ukrainy`, 2008. – 702 s.
 9. Tvorchya diyal`nist` v uskladneny`x umovax / V. O. Molyako, A. B. Kovalenko, L. A. Mojseyenko, V. A. Semy`chenko, T. M. Tretyak ta in. / [za zagal`noyu redakciyeyu V. O. Molyako] – K. : In-t psy`xologiyi im. G. S. Kostyuka APN Ukrainy`, 2007. – 308 s.

Kyrychenko V. V. Strategic organization of personal worldview. The article presents a theoretical and methodological analysis problem the study of personal worldview in the conditions of the information society. Interaction of personality with the surrounding world is a complicated process of analysis of heterogeneous information. Knowledge about the world includes not only objective facts, recorded properties and emotional reactions that arise as a result of interaction with the world, they include an estimated component of the individual and social importance of information in the cultural system of role representation of the individual. The theoretical and methodological conceptualization of the problem of personal worldview within the framework of the concept of a strategic approach to the study of creative activity of V.O. Molyako. The analysis of problem is carried out and working definitions of the strategy perception of informational content and the formation picture of the world.

Key words: perception of the world, information society, poetic perception of the world, strategy of personal perception of the world.

Отримано 1.04.2019

УДК 316.47.37.018.32

Кормишев Микола Володимирович

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ СПІВПРАЦІ З ОДНОЛІТКАМИ В УМОВАХ ДЕПРИВАЦІЇ СІМЕЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Кормишев М. В. Проблема розвитку співпраці з однолітками в умовах депривації сімейної взаємодії. У статті досліджується проблема співпраці з однолітками в умовах депривації сімейної взаємодії. Експериментальні дослідження психологів показують, що у вихованців закладів інтернатного типу спостерігаються значні відхилення в розвитку особистості та системі стосунків до світу і до інших людей. Таким чином, у вихованців школи – інтернату не формується прагнення до ділової співпраці з людьми, а також, в спілкуванні не проявляється пізнавальна активність та домінує прагнення до примітивних індивідуальних контактів, а це, у свою чергу, не сприяє засвоєнню дитиною культурних досягнень людства і повноцінної орієнтації у навколишньому світі. У статті подано наукове обґрунтування положення про те, що характер взаємодії та співпраці дитини з дорослими зумовлює особливості розвитку особистості, ставлення до себе та до інших людей.

Ключові слова: психічна депривація, взаємини, спілкування, співпраця з однолітками.

НАШІ АВТОРИ:

Березова Людмила Василівна (м. Київ) –

Національний університет біоресурсів і природокористування України, старший викладач кафедри англійської мови для технічних та агробіологічних спеціальностей, кандидат психологічних наук

Біла Ірина Миколаївна (м. Київ) –

Відділення психології, вікової фізіології та дефектології НАПН України, вчений секретар, Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, провідний науковий співробітник лабораторії психології творчості, доктор психологічних наук, професор

Боровицька Олена Миколаївна (м. Київ) –

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, кандидат філософських наук, доцент, докторант

Ваганова Наталія Аркадіївна (м. Київ) –

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, старший науковий співробітник лабораторії психології творчості, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник

Виноградова Вікторія Євгенівна (м. Київ) –

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, завідувач кафедри психології та педагогіки, кандидат педагогічних наук, доцент

Витвицька Оксана Миколаївна (м. Івано-Франківськ) –

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, доцент кафедри вищої математики, кандидат економічних наук

Гуд Ганна Олександрівна (м. Бар) –

Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського, викладач

Гудінова Ірина Леонідівна (м. Київ) –

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, науковий співробітник лабораторії когнітивної психології

Гулько Юлія Анатоліївна (м. Київ) –

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, старший науковий співробітник лабораторії психології творчості, кандидат психологічних наук

Данилевич Лариса Арсеніївна (м. Умань) –

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, доцент кафедри психології, кандидат психологічних наук, доцент

Девіс Лариса Анатоліївна (м. Слов'янськ) –

Донбаський державний педагогічний університет, доцент кафедри загальної психології, кандидат психологічних наук

Діхтяренко Світлана Юріївна (м. Умань) –

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, доцент кафедри психології, кандидат психологічних наук, доцент

Кириченко Віктор Васильович (м. Житомир) –

Житомирський державний університет імені І. Франка, доцент кафедри соціальної та практичної психології, кандидат психологічних наук, доцент

Кормишев Микола Володимирович (м. Слов'янськ) –

Донбаський державний педагогічний університет, старший викладач кафедри загальної психології, кандидат психологічних наук

Костюченко Олена Вікторівна (м. Київ) –

Київський національний університет культури і мистецтв, доцент кафедри психології, доктор психологічних наук

Кулініч Галина Михайлівна (м. Івано-Франківськ) –

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, асистент кафедри вищої математики

Латиш Наталія Михайлівна (м. Київ) –

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, старший науковий співробітник лабораторії психології творчості, кандидат психологічних наук

Мазяр Олег Васильович (м. Житомир) –

Житомирський державний університет імені І. Франка, доцент кафедри соціальної та практичної психології, кандидат психологічних наук, доцент

Максьом Катерина Володимирівна (м. Чернігів) –

Чернігівський національний технологічний університет, старший викладач кафедри соціальної роботи, здобувач наукового ступеню кандидата психологічних наук

Мирошніченко Сергій Олександрович (м. Київ) –

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, кафедра психології, аспірант

Мойсеєнко Лідія Анатоліївна (м. Івано-Франківськ) –

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, професор кафедри вищої математики, доктор психологічних наук

Моляко Валентин Олексійович (м. Київ) –

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, завідувач лабораторії психології творчості, дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор

Москаленко Валентина Володимирівна (м. Київ) –

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, головний науковий співробітник лабораторії психології творчості, доктор філософських наук, професор

Мусіяка Наталія Іванівна (м. Київ) –

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, докторант

Невмержицький Володимир Максимович (м. Київ) –

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, провідний науковий співробітник лабораторії психології навчання імені І.О. Синиці, кандидат психологічних наук, доцент

Подшивайлов Федір Михайлович (м. Київ) –

Інститут обдарованої дитини НАПН України, старший науковий співробітник відділу проектування розвитку обдарованості, кандидат психологічних наук

Подшивайлова Лідія Іванівна (м. Київ) –

Київський університет імені Бориса Грінченка, доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології, кандидат психологічних наук, доцент

Примачок Людмила Леонтіївна (м. Рівне) –

Національний університет водного господарства та природокористування, Навчально-науковий інститут охорони здоров'я, доцент кафедри здоров'я людини і фізичної реабілітації, кандидат педагогічних наук, доцент

Савельєва Юлія Сергіївна (м. Полтава) –

відділення інтенсивного догляду новонароджених постнатального стаціонару Перинатального центру КП «ПОКЛ імені М. В. Скліфосовського ПОР», практичний психолог, ПНПУ ім. В. Г. Короленка, кафедра загальної та вікової психології, аспірант

Симоненко Світлана Миколаївна (м. Одеса) –

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, завідувач кафедри психології розвитку і соціальних комунікацій, доктор психологічних наук, професор

Третяк Тетяна Миколаївна (м. Київ) –

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, провідний науковий співробітник лабораторії психології творчості, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник

Шепельова Марія Володимирівна (м. Київ) –

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, молодший науковий співробітник лабораторії психології творчості, кандидат психологічних наук

OUR AUTHORS

Beresova Ludmila Vasilivna (Kyiv) –

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Senior Lecturer in the Department of English Language for Technical and Agrobiological Specialities, Candidate of Psychological Sciences

Bila Iryna Mykolaivna (Kyiv) –

Department of Psychology, Age Physiology and Defectology, National Academy of Sciences of Ukraine, Scientific Secretary, H. S. Kostiuk Institute of psychology of NAES of Ukraine, Leading Researcher in the Psychology of Creativity Department, Doctor of Psychological Sciences, Professor

Borovytska Olena Mykolaivna (Kyiv) –

H. S. Kostiuk Institute of psychology of NAES of Ukraine, Candidate of Philological Sciences, Docent, doctorate candidate

Vaganova Natalia Arkadiivna (Kyiv) –

H. S. Kostiuk Institute of psychology of NAES of Ukraine, Senior Researcher in the Psychology of Creativity Department, Candidate of Psychological Sciences, Senior Researcher

Vynohradova Viktoriia Yevhenivna (Kyiv) –

V. I. Vernadsky Taurida National University, Head of the Department of Psychology and Pedagogics, Candidate of Pedagogical Sciences, Docent

Vytvytska Oksana Mykolaivna (Ivano-Frankivsk) –

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Docent at the Higher Mathematics Department, Candidate of Economical Sciences

Hud Hanna Olexandrivna (Bar) –

Myhailo Hrushevsky Bar humanitarian-pedagogical college, Lecturer

Gudinova Iryna Leonidivna (Kyiv) –

H. S. Kostiuk Institute of psychology of NAES of Ukraine, Researcher in the Cognitive Psychology Department

Gulko Yulia Anatoliivna (Kyiv) –

H. S. Kostiuk Institute of psychology of NAES of Ukraine, Senior Researcher in the Psychology of Creativity Department, Candidate of Psychological Sciences

Danilevich Larisa Arsenyevna (Uman) –

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Docent in the Psychology Department, Candidate of Psychological Sciences, Docent

Devis Larisa Anatolievna (Slovyansk) –

SHEE «Donbass State Pedagogical University», Associate Professor in the Department of General Psychology, Candidate of Psychological Sciences

Dikhtiarenko Svitlana Yuriivna (Uman) –

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Docent in Psychology Department, Candidate of Psychological Sciences, Docent

Kyrychenko Viktor Vasylyovich (Zhytomyr) –

Ivan Franko Zhytomyr State University, Docent of the Department of Social and Applied Psychology, Candidate of Psychological Sciences, Docent

Kormyshev Mykola Volodymyrovych (Slovyansk) –

SHEE «Donbass State Pedagogical University», Senior Lecturer in the Department of General Psychology, Candidate of Psychological Sciences

Kostiuchenko Olena Viktorivna (Kyiv) –

Kyiv National University of Culture and Arts, Docent in the Psychology Department, Doctor of Psychological Sciences

Kulinich Galyna Mykhailivna (Ivano-Frankivsk) –

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Assistant at the Higher Mathematics Department

Latysh Nataliia Mykhailivna (Kyiv) –

H. S. Kostiuk Institute of psychology of NAES of Ukraine, Senior Researcher in the Psychology of Creativity Department, Candidate of Psychological Sciences

Maziar Oleg Vasylyovich (Zhytomyr) –

Ivan Franko Zhytomyr State University, Docent in the Department of Social and Applied Psychology, Candidate of Psychological Sciences, Docent

Maksom Kateryna Volodymyrivna (Chernihiv) –

Chernihiv National Technological University, Senior Lecturer of the Department of Social Work, candidate of scientific degree of the candidate of psychological sciences

Myroshnychenko Serhii Oleksandrovych (Kyiv) –

Luhansk Taras Shevchenko National University, Psychology Department, Postgraduate student

Moiseienko Lidiia Anatoliivna (Ivano-Frankivsk) –

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Professor at the Higher Mathematics Department, Doctor of Psychological Sciences

Moliako Valentin Oleksiyovich (Kyiv) –

H. S. Kostiuk Institute of psychology of NAES of Ukraine, Head of the Psychology of Creativity Department, NAES of Ukraine Full Member, Doctor of Psychological Sciences, Professor

Moskalenko Valentyna Volodymyrivna (Kyiv) –

H. S. Kostiuk Institute of psychology of NAES of Ukraine, Leading Researcher in the Psychology of Creativity Department, Doctor of Philosophical Sciences, Professor

Musiiaka Nataliia Ivanivna (Kyiv) –

H. S. Kostiuk Institute of psychology of NAES of Ukraine, Candidate of Psychological Sciences, Senior Researcher, doctoral student

Nevmerzhytskyi Volodymyr Maksymovych (Kyiv) –

H. S. Kostiuk Institute of psychology of NAES of Ukraine, Leading Researcher in the I. O. Synytsya Laboratory of the Psychology of Studying, Candidate of Psychological Sciences, Docent

Podshyvailov Fedir Mykhailovych (Kyiv) –

Institute of a gifted child of NAES of Ukraine, Senior Researcher in the Giftedness Development Projecting Department, Candidate of Psychological Sciences

Podshyvailova Lidia Ivanivna (Kyiv) –

Boris Grinchenko Kyiv University, Docent in the Department of General, Age and Educational Psychology, Candidate of Psychological Sciences, Docent

Prymachok Liudmyla Leontiivna (Rivne) –

National University of Water Management and Nature usage, Educational and Scientific Institute of Public Health, Docent in the Department of human health and physical rehabilitation, Candidate of Pedagogical Sciences, Docent

Savelieva Yuliia Serhiivna (Poltava) –

Intensive Care Department of Newborn Postnatal Hospital, Perinatal center of Communist Party “POKL im. M. V. Sklifosovsky POR”, practical psychologist, V. G. Korolenko PNP, Department of General and Senior Psychology, post-graduate student

Symonenko Svitlana Mykolaivna (Odesa) –

Southern Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky, Head of the Department of Psychology of Development and Social Communications, Doctor of Psychological Sciences, Professor

Tretiak Tetiana Mykolaivna (Kyiv) –

H. S. Kostiuk Institute of psychology of NAES of Ukraine, Leading Researcher in the Psychology of Creativity Department, Candidate of Psychological Sciences, Senior Researcher

Shepelova Mariia Volodymyrivna (Kyiv) –

H. S. Kostiuk Institute of psychology of NAES of Ukraine, Junior Researcher in the Psychology of Creativity Department, Candidate of Psychological Sciences

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ:

**Збірник наукових праць
Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України**

Том XII

ПСИХОЛОГІЯ ТВОРЧОСТІ

Випуск 25

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів.
Редколегія не завжди поділяє погляди авторів статей.
За достовірність викладених фактів відповідальність несе автор.

Електронна пошта (E-mail) для зв'язку з редакцією: creativity.psylab@gmail.com